

BERETVÁS GÁBOR

A VAN-ra rímél

Kritika a Rossz versek című filmről

Nagy várakozás előzte meg Reisz Gábor legújabb filmjét, a *Rossz verseket*. Elvégre az író-rendező előző alkotása, a *Van valami furcsa és megmagyarázhatatlan* (röviden VAN) óriási népszerűségnek örvendett. A VAN-t arra is példaként hozták fel, hogy a Filmalapot kikerülve, baráti együttműködés által is lehet komoly közönségsikert elérni. Nem kell hozzá komoly apparátus és kompromisszumkészség. Nem csak feltétlenül sok pénzből, jól bevált panelek ismételtetésével és ismert színészekkel lehet jó filmet készíteni.

Azt is ünnepezték tehát – többek között magam is – a VAN esetében, hogy a szerzői filmes Reisz nem amerikai zsánereket követve próbált elgondolkodtatni és főleg nevetetni. Hanem sokkal inkább hozzánk szóló filmet alkotott. Görbe tükröt tartott a magyar társadalom elé. Nem ítélkezett, csak bemutatott. Láthattuk benne a rendszerváltó generáció politikai állásfoglalását, a rendszerváltás után eszmélő fiatalok tanácstalanságát, bemutatta a budapesti éjszakai életet, illetve felvillantotta a külföldre menekülés tematikáját is.

Generációs film – mondhatnánk. De a VAN több volt annál. Egy XXI. századi magyar *Annie Hallt* láttunk, mely ugye örökérvényű témát választott magának, és ez a szerelem volt. A film főhőse is egy Woody Allenre hajazó karakter, Áron, aki a maga csetlő-botló módján a halál és szerelem közötti nihilben teng-leng. A VAN tehát egy filozófiai, pszichológiai és szociológiai körkép volt egyben, érthető humorral fűszerezve. Végre magunkon röhöghettünk, és végre tiszta szívből.

A VAN sikere azonban magában hordozta a kérdést, hogy hova tovább. Reisz mit és hogyan fogalmaz majd meg egy anyagilag is támogatott következő filmben. Meg tudja-e ismételni következő filmjével a diplomafilmes sikerét? Egyáltalán milyen filmes irányba megy? Van-e saját stílusa?

Vagy akárcsak Antal Nimród, remekel egyet, aztán eltűnik a balfényen, és a szakma iparosa lesz.

Reisz, úgy fest, kitartott a VAN irányvonal mellett. Úgy érezte, több van a történetben, így a VAN nemzetközi elismerései után folytatta, amit ott elkezdett. Reisz tudniillik részt vett a Cannes-i Filmfesztivál rezidensprogramjában, így új filmje forgatókönyvét Párizsban fejlesztgette. Párizs talán így lett az egyik helyszíne is a filmnek. Reisz a VAN nyomán ismét egy generációs közérzet-filmet készített. Sőt, a karakterek egy részét is megörökölte az új történet.

Ám a *Rossz versekben* egyfajta borgesi párbeszédet folytat önmagával. Azaz múltbeli énjeivel folytat beszélgetéseket. Míg a VAN főszereplője sokszor monologizál, addig itt a párbeszédeken van a hangsúly. Jelzem, hogy már a VAN-ban is megvan a múltba nézés optikája, ott, ahol egy VHS-t idéző technikára vált a kép, és a gyerekkori jelenet ekként elevenedik meg. A *Rossz versek* hasonló bravúrral dolgozik, csak jobban kibontja a múltbeli történéseket.

Iker-filmekről beszélünk. Az egyik nem a másik folytatása. De mindketten ott van a szerző kézjegye. Reisz nem kezd teljesen új projektbe. Alapig vetkőzteti a diplomafilmes remeket, és próbababájára egy másik öltözéket készített. Tegyem hozzá, a hasonlóság annyira erős, hogy bizonyos karakterek meghagyása az új filmben a néző számára félrevezető lehet. Azt hiheti, a film cselekménye

a másikénak a folytatása. Az apuka és anyuka ugyanaz a két filmben. Sőt, nagyon tetszik, hogy a szerző ugyanúgy emlékszik vissza nagyjából a szüleire, ahogy most vannak. Nincsenek a szereplők különösebben maszkírozva. Sem frizurájuk, sem ruházatuk nem idézi meg feltűnően a nyolcvanas-kilencvenes éveket. Nincsenek tupír hajak, vagy mondjuk fülklipszek. A szerző nem teszi nevetségessé a gyerekkorát, a humort nem igazában a retróban jeleníti meg.

Meg kell jegyeznem, hogy a millió remek. A berendező Tasnádi Zsófia volt. Nem kis feladat hárulhatott rá. Hiszen egy múltba is révedgető film sikere igencsak múlik azon, hogy a berendezőnek sikerül-e a tartalmat tárgyi háttérrel feldíszítenie (feltöltenie). Itt a tárgyak igencsak beszédesebbek voltak azoknak, akik már megélték a filmbeli időket. De nem tolazkodtak annyira előtérbe, hogy egy mostani fiatal feltétlenül ezeken ne vessen. Nem lehetett könnyű a feladat. Elvégre a filmben a modern (narancssárga) vezetékes telefonok korát

éljük meg. Persze lehet, hogy ezeken a jeleneteken a fényelés is sokat segített.

Az, hogy az író-rendező-zeneszerző Reisz ezúttal a főszerephez is ragaszkodott, talán nem volt a legjobb ötlet. De saját bevallása szerint nem talált erre jobb jelöltet. Karakterének egykedvűsége, depressziója háttérszereplőként talán elevebben működhetett volna. Egy karikás szempár ugyanis nem hozta az általam elvárt színészi mélységet. Bár az is igaz, hogy a szerző, saját színészi kvalitásait ismerve, az érzelmi állapotokat inkább a szituációkkal igyekezett elmondani a színészi játék helyett.

Jelzem, sajnos az előző filmtől eltérően a főszereplőt erősítő háttérszereplők, a kortársak hiányoztak leginkább. Fel-fel-tűnik persze egy-egy ismerős arc az előző filmből, de ezek ott hasznosabbak voltak, sokkal jobban működtették a legfőbb karaktert. (Aki jártas az erdélyi közegben, felfedezheti a mostaniban a kolozsvári Visky Ábelt is egy rövid futamidőre.)

Persze sok jó ötletet látunk így is a szereposztás terén. Hiszen a *Fehér tenyér* rendezőjének, Hajdu Szabolcsnak a torna- és egyben énektanár-figurája meglehetősen karakteridegen, és talán pont ezért vicces. Akárcsak a rezignált vízilabdaedző szerepét játszó Szabó Domokos, aki ha csak percekre is bukkan fel, megneveteti a közönséget. A főszereplő testvérét adó, erdélyi származású Zajzon Zsolt jó ellenpontot játszik, főleg hogy az apához (Kovács Zsolt) és az anyához (Takács Katalin) hasonlóan az ő figurája sem változik időben a filmben, így ki tud épülni a karakterében valamiféle önazonosságra. (Legfeljebb a nők váltakoznak az oldalán, egyikről a másikra szökellünk, ahogy a film is ugrál az időben.)

Mellesleg Kovács Zsolt és Takács Katalin lehangolva hozták a szülők generációjának sztereotip és egyben elnagyolt képét. Ha már itt járunk, Monori Lili kapott még hozzájuk hasonlóan egy komolyabb szerepet. De ő, véleményem szerint, a filmben nem sokat lendített. Épp minimalista játékmódja hozta az alkotásba némi kizökkentő idegenséget. Manírjai itt nem a valóság hű jelleget erősítik, mint más, régebbi filmekben. Jelenetei vontatottá és unalmasá teszik ezt az amúgy varázsos történetet. Nem tesznek jót az aránynak, és a film értékéhez sem adnak hozzá sokat. (A 'kimegy a meleg, bejön a hideg' fordulat ismételtetése pl. egy idő után igencsak idegesítő.) Persze értem én, hogy kellett egy figura az idősebb generációból, aki megérti az érzelmileg

instabil, költői lelkületű fiúgyereket. De szerintem nem őt kellett volna választani fantasztikus nagynéninek.

Reisz a szerelmes versek oltárán áldoz, ami már önmagában is egy bájos retró alapattitúd. Elvégre az internet-generáció már másban utazik, nagyon jól mutatja ezt Schwechtje Mihály filmje, a *Remélem legközelebb sikerül meghalnod*!). A *Rossz versekben* szóba kerül ugyan Arany János, és persze kihagyhatatlan poén, ahogy a főhős kritizálja a versmondó Latinovits Zoltánt. De a cím sugallata ellenére ez nem a poémák, inkább a poénok filmje.

Mindent összevetve, Reisz Gábor *Rossz versek-jének* a VAN nem feltétlenül vált előnyére. Érdekes lenne megvizsgálni, mi lett volna, ha a *Rossz versek* lenne az első, és a VAN a rendező második filmje. Mert számos átfedés van közöttük. Tekinthetjük ezeket Reisz szerzői védjegyének. A *Rossz versek* persze nem rossz film. Nem véletlenül nyert számos díjat többek között a 2019-es Magyar Filmhéten. Minden déjà vu ellenére sok remek ötlet van benne, és a korábban már kipróbált panelek most is jól működnek. Sokat nevettem. Mert magamon is nevetettem.